

Någon hästuppsättning torde väl ingen nu för tiden finna nödvändig i landsorterna, då vi hafva våra jernbanor att tillgå, såväl för trossen som soldaternas fortkomst, i händelse af hastiga uppbrottsordres, hvarföre jag anser, att man gerna behöfde lindra Staten och folket från bekostraden att uppsätta kavallerihästar jemte andra mindre nödvändiga lyxartiklar.

Jag anhåller emellertid om remiss häraf till Högloffa Stats-Utskottet, under förhoppning att det ville egna en omsorgsfull behandling af denna viktiga fråga.

Stockholm den 21 Januari 1869.

Joh:s Andersson,
från Elfsborgs län.

N:o 10.

Af Herr B. W. Hessle: Om Statens öfvertagande af folkskolelärarnes hela aflönande m. m.

Om den makt och den frihet, Svenska folket, enligt gällande grundlag, eger i lagstiftning, beskattning och sjelfstyrelse utöfva, skola lända till allmänt bästa, måste nämnda förmåner af kunskap samt sedlig och intellektuel förmåga uppbäras, och alldenstund för att uppnå detta mål ej finnes någon annan väg, än den som leder genom folkskolan, måste i främsta rummet folkskolans materiela behof uppfyllas. Dess andliga utveckling uteblifver derefter icke.

Nu är emellertid hela omsorgen och kostnaden för folkskolan pålagd kommunen, af hvilken ej kan begäras mer, än den orkar draga. Folkskoleväsendet har, då skolhusbyggnader och materiel jemte årliga aflöningen till lärare tagas i beräkning, kostat flera millioner riksdaler; och lägger man härtill summan af utgifterna för fattigvård, presterskaps aflöning, allmänna byggnader, rotering, häradsmedel med mera, hvilket allt ej synes i statsbudgeten, måste erkännas, att den klagan, som allmänt föres öfver kommunalutskyldernas tillväxt och tyngd, ej saknar befogethet.

Staten har visserligen till understöd för folkskolan efterlätit halfva kapitationsafgiften samt beviljat vissa belopp till inrättning af småskolor och till hjälp åt kommuner, som anses ej förmå inrätta folkskola, men dels utfalla dessa understöd ganska ojemnt, dels äro de i det hela otillräckliga. Inom små, ej sällan fattiga kommuner, är kapitationsafgiften i samma mån ringa, men omkostnaderna för skolan ändå i den lilla kommunen lika höga med dem i den stora.

Af den utredning denna högt ärade Kammares tillfälliga Utskott N:o 1 under sista riksdag bifogade sitt, af Kammararen godkända, Utlåtande N:o 5 framgår: att Statens kostnad till aflöning åt lärare vid i städerna inrättade pedagogier och elementarläroverk för en till och med fem klasser, utgör årligen 430,600 R:dr 2 öre; att sådana skolor finnas, der på hvarje lärjunge årliga omkostnaden belöper sig till 7 à 800 R:dr; att lärjungarnes antal på den klassiska linien under lärotiden inom de högre läsklasserna betydligt reduceras, så att, då detta antal i andra klassen utgjort 2,408, det i sjunde klassen sjunkit till 298, och att af desse sannolikt ganska många ynglingar ej fortsatt studiebanan, hvadan Utskottet ansett det ej vara i sin ordning, att Staten skulle åt det utsofrade fåtalet, hvilket vid universiteten ytterligare förminskas, bringa så stora offer af lärotid och dyrare lärarekrafter. Dessutom har Utskottet yttrat att, då på kommunerna blifvit i allmänhet lagdt åliggandet att, med understöd från Statens sida, besörja den undervisning, som motsvarar nu varande elementarläroverkens två lägsta klasser, det deraf borde följa, att Staten ej bör göra undantag derifrån för vissa stadskommuner genom att ensam bekosta der förlagda elementarläroverk, hvilkas undervisning ej sträcker sig utöfver det omfång och den höjd, hvartill kommunernas egna läroanstalter, den egentliga och högre folkskolan, kunna och böra komma.

Härtill tillåter jag mig lägga: att, om inom stad finnes någon yngling, som har anlag och håg för klassisk lärdom, han ej, mer än en sådan yngling från landet, är berättigad att njuta befrielse från att uppehålla sig i stad, der fullständigt läroverk finnes; att barnen från landet måste underkasta sig en dylik kostnad, hvarhelst de i stad skola bevista läroverk, ehvad det är fullständigt eller ej, samt att statens utgifter för ofullständiga läroverk med förnämligast klassisk undervisning, hvilket nu är förhållandet, synes motverka det bildningsändamål, som borde befordras, i ty att föräldrar eller målsmän derigenom uppmuntras att låta ynglingarne förnöta en dyrbar tid, som, egnad åt undervisning till praktisk skicklighet, blefve fruktbarande för ej mindre ynglingarne

sjelfve än för samhället, men genom den förra undervisningen går förlorad.

De så kallade småskolorna äro ej något annat än anstalter, som tillhöra den moderliga undervisningen i hemmen, hvadan dylika anstalter, för att ej befrämja håglöshet hos föräldrar eller, der sådana med tillräcklig bildning saknas, hos kommuner, ej böra af allmänna medel understödjas. Der dessa anstalter tills vidare behövas, måste således omsorgen derom vara en ren kommunalangelägenhet, hvars brister dessutom ett nitiskt presterskap ej lärer underlåta att afhjelpa.

Tager man härefter i betraktande de examinerade lärarnes i folkskolorna ställning, så är den ingalunda sådan den borde vara. En sådan lärares årliga lön öfverstiger med få undantag ej 400 R:dr, hvarpå han näppeligen med familj kan lefva, isynnerhet som, om han skall ordentligt fylla sitt kall, han ej må egna sig åt andra göromål, än dertill höra. Det ligger derföre i Statens välförstådda intresse att förändra detta förhållande, desto heldre som det jemväl ej är klokt att gifva en talrik klass af tjänstemän, med ett stort inflytande på den lägre befolkningen och på det uppväxande släktet i allmänhet, anledning till missstämning och missnöje, då de jemföra sin ställning med det ordinarie presterskapets och lärarens vid elementarläroverken, ty missnöje och afund, der de äro allmänna och befogade, undergräfvat Statens helsa och tära på kärnan i en frisk folkstam.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, hemställer jag vördsamt,

att Riksdagen må besluta, att Staten skall, såsom vid elementarläroverken nu tillgår, öfvertaga folkskolelärarnes hela aflöning, bestämd att utgå årligen med lägst 400 R:dr och högst 1,000 R:dr, dertill den kan höjas efter tjensteår jemte ådagalagd flit och skicklighet, samt att, för att bereda medel härtill, den del af kapitationsafgiften, som tillfaller folkskolan, till Staten återgår; att något anslag till småskolor och till fattiga kommuner för anläggning af folkskolor ej vidare beviljas; att lärarelöner vid pedagogier och elementarläroverk med en till och med fem klasser, i mån af der anställda ordinarie lärarens afgang, indragas, samt att hvad derefter brister genom reservationsanslag fylles.

Möjligen

Möjligen framkallar detta förslag den anmärkning, att, om Staten bestode alla folkskollärares kontanta aflöning, flera skolor inrättades, än behovet kräfver; men deremot finnes ett mäktigt korrektiv i skyldigheten för kommunerna att ensamme, efter folkmängd och lokala förhållanden, hvarpå kontroll från Statens sida jemväl alltid måste finnas, bygga och underhålla skolhus med boställe till lärare; upplåta jord till tomt och planteringsland äfvensom lek- och exercisplats för skolbarnen; anskaffa skolmateriel och anlägga småskolor, der och så länge dylika ej kunna undvaras.

Genom bifall till mitt förslag anser jag ej heller städerna förnämas, ty meningen är, att de skola lika med landkommunerna få så många löner till folkskollärare, som äro af nöden, sig anslagna, samt, efter de allmänna elementarläroverkens indragning, det dessutom står städerna öppet, att i byggnader, som dem åligger för nämnda läroverk uppföra och underhålla, inrätta undervisningsanstalter, deribland folkhögskolor, der lärarne genom terminsafgifter af lärjungarne aflönas. Måhända skulle ock dylika anstalter, synnerligast sedan dem blifvit tillåtet att, efter i behörig ordning skedd mogenhetspröfning, dimittera lärjungar till universiteten, blifva lika väl, om ej bättre, administrerade af städernas egna skoldirektioner, som under den biskopliga myndigheten.

Skulle Riksdagen dock anse den reform, jag på grund af erfarenhet och i full välmening för allas lika rätt föreslagit, vara så genomgripande, att en närmare utredning borde föregå densamma, hemställer jag,

att Riksdagen måtte hos Regeringen, inom hvars Ecklesiastik-departement finnes öfversigt af det hela och nödig sakkunskap, begära en dylik utredning och att ett derpå grundadt förslag till läroanstalternas ombildning måtte af Kongl. Maj:t varda till nästa riksdag aflåtet.

Om remiss häraf till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm i Januari 1869.

B. W. Hessle.